

UMUM TA‘LIM MAKTABLARI BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

Erkinjonov Sardorbek Sodirjon o‘g‘li
Qo‘qon universiteti I bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi umumta‘lim tizimini boshqarishning zamonaviy tendentsiyalari, normativ-huquqiy hujjatlar asosida ta‘lim dasturlari va standartlari, ta‘lim tashkilotlari va boshqaruv organlari tarmog‘i, shuningdek tizimning faoliyatini belgilovchi tamoyillar majmui tushuniladigan yangi ta‘lim tizimini shakllantirish va nazariya va amaliyot nuqtai nazaridan umumta‘lim maktablarini boshqarishni rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Boshqaruv tendentsiyalari, ta‘lim samaradorligi, zamonaviy ta‘lim modellari, ta‘lim tamoyillari, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim.

Kirish:

Bugungi kunda Yangi O‘zbekistonda yangicha ta‘lim tizimi shakllantirilmog‘da: - ta‘lim dasturlari va standartlari, ta‘lim tashkilotlari va boshqaruv organlari tarmog‘i shuningdek, ta‘lim tizimini modernizatsiya qilishning zamonaviy sharoitida ta‘lim tizimini boshqarishning turli tendentsiyalari rivojlanmog‘da. Bu jarayon ta‘lim menejmenti va ta‘lim jarayonining amaliyotida sezilarli o‘zgarishlarni ta‘minlaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi (keyingi o‘rinlarda — Konsepsiya) oliy ta‘lim tizimini ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlari ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, fan, ta‘lim va ishlab chiqarishning mustahkam integratsiyasini ta‘minlash asosida ta‘lim sifatini yaxshilash, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish maqsadida, shuningdek O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi PQ-4391-son “Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori ijrosi yuzasidan ishlab chiqilgan.

Konsepsiya O‘zbekiston Respublikasida ta‘lim tizimini rivojlantirishning strategik maqsadlari, ustuvor yo‘nalishlari, vazifalari, o‘rta va uzoq muddatli istiqboldagi bosqichlarini belgilaydi hamda sohaga oid dasturlar va kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun asos bo‘ladi.¹

Ushbu konsepsiyaning boshqa bir g‘oyasi o‘quv shakllarini konstruksiyalash bilan bog‘liq bo‘lib, bunda ta‘lim jarayoni yagona jarayon sifatida qaraladi, (xususiy o‘quv faoliyati) unda materialni anglab yetish va tadqiqot ishi birgalikda bo‘lg‘usi pedagogning shaxsiy pedagogik pozitsiyasi bo‘lib shakllanadi. Mazkur yondashuvda asosiy talablar quyidagi izchillikda: shaxs o‘zi uchun va boshqalar uchun ham asosiy boyluk bo‘lib, bunda ta‘lim tizimdagi yaxlit pedagogik jarayon sifatida yo‘naltirilgan shaxsni o‘zgartirishga qaratilgan jarayondir.

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi PQ-4391-son “Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori

Shu o‘rinda zamonaviy xalq ta‘limida o‘zgaruvchanlik printsipli e‘lon qilingan, bu ta‘lim tashkilotlarining o‘qituvchilariga jarayonni har qanday modelga, shu jumladan mualliflik huquqiga muvofiq tanlash va loyihalash imkonini beradi. Ta‘lim taraqqiyoti ham shu yo‘nalishda ketmoqda: uning mazmuni uchun turli variantlarni ishlab chiqish, ta‘lim tuzilmalari samaradorligini oshirishda zamonaviy didaktika imkoniyatlaridan foydalanish; yangi g‘oyalar va texnologiyalarni ilmiy jihatdan ishlab chiqish va amaliy asoslash, turli xil pedagogik tizimlar va o‘qitish texnologiyalari o‘rtasida o‘ziga xos aloqaga ega bo‘lish, yangi shakllarni amalda sinab ko‘rish - davlat ta‘lim tizimiga qo‘shimcha va muqobil, va zamonaviy o‘zbek tilida o‘tmishning yaxlit pedagogik tizimlaridan foydalanish muhimdir.

Hozirgi sharoitda innovatsion faollik oliy ta‘limning ham mazmun hamda tashkiliy tuzilmaviy jihatdan qayta ishlab chiqish bilan bevosita bog‘liq. Bu jarayonlarning asosi bo‘lib oxirgi uch, o‘n yillikda pedagogik ta‘lim nazariyasini tezkor ishlab chiqilishi bo‘ldi.

Har qanday davlatda ta‘lim tizimining tabiati mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy tizimi, madaniy, tarixiy va milliy xususiyatlari bilan belgilanadi. Jamiyatning ta‘limga bo‘lgan talablari davlat ta‘lim siyosati tamoyillari tizimida ifodalangan. Hozirgi vaqtda O‘zbekiston Respublikasining ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- ta‘limning insonparvarligi, umuminsoniy qadriyatlarining ustuvorligi, shaxsning erkin rivojlanish huquqi;
- ta‘limning qulayligi va ta‘lim tizimining o‘quvchilar ehtiyojlariga moslashishi;
- davlat ta‘lim muassasalarida ta‘limning dunyoviyliigi;
- ta‘limda erkinlik va tenglik;
- boshqaruvning demokratik, davlat-jamoat xarakteri, ta‘lim muassasalarining mustaqilligi. [1]

Bu tamoyillar ta‘lim siyosatining asosiy yo‘nalishlari, ustuvor yo‘nalishlari va ta‘limning mohiyati va mamlakatdagi ta‘lim tashkilotlarining o‘ziga xos xususiyatlarini belgilaydi.

Ta‘lim tizimining davlat xususiyatlari, birinchi navbatda “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonunida mustahkamlangan ta‘lim sohasida yagona davlat siyosati olib borilayotganligini anglatadi. Shu o‘rinda umumta‘lim maktablarini boshqarish tizimini takomillashtirishning zamonaviy tendentsiyalarining bir nechta asosiy yo‘nalishlarni ko‘rib chiqamiz:

1. Raqamli texnologiyalar ta‘limni baholash, o‘quvchilar rivojlanishini kuzatish va umumiy ta‘lim samaradorligini yaxshilash uchun zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli vositalarni joriy etish.

2. Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim har bir bolaning individual ehtiyojlari va ta‘lim uslublarini hisobga olgan holda shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim dasturlari va yondashuvlarini yaratish bo‘yicha sa‘y-harakatlarni kuchaytirish.

3. Ota-onalarning faol ishtiroki: Raqamli platformalar orqali ota-onalar va maktab o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar darajasini oshirish, bolalarning o‘qishini yaxshiroq qo‘llab-quvvatlash uchun muntazam maslahatlashuvlar va tadbirlar o‘tkazish.

4. Kelajak kompetensiyalarini rivojlantirish: tanqidiy fikrlash, muloqot, hamkorlik va texnologiya savodxonligi kabi tez o‘zgaruvchan dunyoga muvaffaqiyatli moslashish uchun zarur bo‘lgan ko‘nikma va malakalarni rivojlantirishga e‘tibor qarating.

5. Moslashuvchan ta’lim modellari: o’quvchilarning turli ehtiyojlarini qondirish uchun moslashuvchan jadvallar, turli xil o’qitish usullari (jumladan, masofaviy ta’lim) va mustaqil o’qitish imkoniyatlarini joriy qilish.

6. Baholash va fikr-mulohazalar: baholashning an’anaviy usullaridan nafaqat bilim, balki ko’nikma, tanqidiy fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishni ham hisobga oladigan muvozanatli tizimlarga o’tish.

7. O’qituvchilar malakasini oshirish: o’qituvchilarning ta’lim muhitidagi o’zgarishlarga samarali munosabatda bo’lishlari va eng so’nggi o’qitish usullaridan foydalanishlari uchun ularning doimiy malakasini oshirish.

8. Inklyuzivlik va xilma-xillik: Inklyuziv muhit yaratish, barcha bolalarning ehtiyojlarini qondirish va teng ta’lim imkoniyatlarini ta’minlash bo’yicha sa’y-harakatlarni kuchaytirish.

Hulosa qilib aytganimizda ushbu tendentsiyalar zamonaviy ta’lim tizimlarining umumta’lim maktablarni boshqarishning yanada moslashuvchan va texnologik jihatdan jihozlangan usullariga intilishidan dalolat beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yhati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: "O'zbekiston", 2017. - 488 b.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni [1]
3. Shamova T.I., Tret'jakov P.I., Kapustin N.P. Management of educational systems [Upravlenie obrazovatel'nyimi sistemami]/ Textbook for high schools. – M.: Vldos, 2002. – 320 p.
4. Kalendarova Zaravshan Kalbaevna. Kokand University "Education" Senior Lecturer of the Departmen. "PRIMARY EDUCATION - THE FOUNDATION OF GENERAL SECONDARY AND HIGHER EDUCATION" International Conference on Humanity, Education and Science London U.K December 15th 2021 conferencezone.org. 330-332.
5. Z.K.Kalendarova. "Innovative model of shaping students' creative thinking skills in primary education in the process of creating problem situations and its content." INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022: a collection scientific works of the International scientific conference (27th October, 2022) – Chelyabinsk, Russia : "CESS", 2022. Part 11– 137 p.
6. Jumanova, S. (2022). Landscape in Usmon Azim" Bakhshiyona". EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 169-172.
7. Asilova, S. X. (2023). O 'QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO 'NALTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MEXANIZIMLARI.
8. G.Eshchanova SOCIOLOGY OF PRESCHOOL EDUCATION: DISTINCTIVE CHARACTERISTICS. Science and innovation, 2 (B3), 2023. 333-337. doi:5281/zenodo.7764475. (2023).
9. Maxmudova Zilola. (2023). TALIM MUASSASI RAHBARLARIDA YUKSAK AXLOQIY SIFATLARI RIVOJLANTIRISH. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 1(2), 78–83. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/17>

10. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIRNI O'RGANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 22-27.
11. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O 'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 9-13.
12. Umarov Tokhirjon. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(2), 1–6. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/28>
13. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12. <https://nuzjournals.uz/index.php/yoiit/article/view/79>
14. Умаров Тохиржон. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РАЗНЫХ РЕЛИГИЙ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(2), 18–25. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/655>
15. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O 'QISH SAVODXONLIGINI O 'RGANISH (PIRLS). *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 14-17.
16. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 18-21.
17. Erkinjonova, G. (2023). ETNIK-MADANIY TARBIY-BOLA SAXSINI KAMOL TOPTIRUVCHI VOSITA. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 2(24), 383-386.